

Javaslat a

**„A Veszprémi Szent Mihály-székesegyház üvegablakai, különös tekintettel
Árkayné Sztéhlo Lili üvegablakaira”**

**települési/tájegységi/ágazati¹
értéktárba történő felvételéhez**

Készítette:

Balogh Eleménné Gopcsa Katalin(név)

..... (aláírás)

Veszprém, 2022. 05.11. (település, dátum)

(P. H.)

Balogh Eleménné Gopcsa Katalin

¹ Kérjük, húzza alá a megfelelőt.

I. A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve:

Balogh Elemérné Gopcsa Katalin

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Balogh Elemérné Gopcsa Katalin
Levelezési cím: 8200 Veszprém, Erzsébet liget 5.
Telefonszám: 88-327-638
E-mail cím: gopcsakati@gmail.com;

II. A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése: *A Veszprémi Szent Mihály-székesegyház üvegablakai, különös tekintettel Árkayné Sztéhló Lili üvegablakaira*

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása:²:

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☐ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

a szakterületi besorolás indokolása:

3. A nemzeti érték a magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó érték:

- igen
amely nemzetiség:³
- nem**

4. A nemzeti érték fellelhetőségének helye:

Szent Mihály-székesegyház, 8200 Veszprém, Vár u. 27.

5. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik:

- települési** tájegységi ágazati

amely értéktár neve: Veszprémi Települési Értéktár

² Egy szakterületenkénti kategória megjelölése lehetséges.

³ Kérjük, jelölje és nevezze meg, amennyiben magyarországi együtt élő népekhez, az államalkotó tényezőként elismert nemzetiségekhez kapcsolódó az érték.

6. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása, a megjelölt szakterületi kategória indokolása (amennyiben nemzetiséghez kapcsolódó érték, a nemzetiségi vonatkozások, a nemzetiséghez való kötődés bemutatása):

„A székesegyház hivatalos latin neve: ecclesia cathedralis, magyarul: székesegyház, a latin név hű fordítása. A magyar nyelvben itt maradt meg egyedül a templom helyett az egyház kifejezés. A főszékesegyház a Veszprémi Érsekség „szíve”, az egyházmegye főtemploma.” Ezekkel a mondatokkal vezették be 2010-ben a székesegyház 1910. évi újrászentelésének tiszteletére rendezett konferenciát és az előadásokból összeállított kötetet. (Karlinszky Balázs és Varga Tibor László szerkesztésében 2011-ben.)

Kiss György Jenő kanonok és a későbbiekben, 1949-től 1957-ig megyés püspöki tisztséget betöltő Badalik Bertalan, illetve a Központi Egyházművészeti Hivatal képviselőjében dr. Molnár Ernő igazgató tájékozottságának és kezdeményező készségének következtében határozták el ebben az egyház és állam viszonyának meglehetősen nehéz és konfliktusoktól sem mentes időszakában, hogy az egyházközség döntése alapján elkészítetik a székesegyház színes üvegablakait. (A korábbi, Waltherr Gida által készített üvegablakokról semmilyen dokumentáció, fényképfelvétel, vázlat nem maradt fenn, csak egy rövid hír, a háború utánról, hogy minden elpusztult.) A székesegyház üvegablakainak tematikáját 1954-ben fogalmazták meg, a korábbi létrehozás döntése (1950) után jó néhány évvel.

A részletes ikonográfiai program meghatározásának ideje: 1955. május 22. valamint annak az elhatározásnak is, hogy a munkával Árkayné Sztéhló Lilit kívánják megbízni. Az ikonográfiai program meghatározásával kapcsolatban volt néhány apróbb, lényegtelen változás.

A végleges program legfőbb pontjai:

A szentély középső ablakai közül a középső *Szent Mihályt ábrázolja*. (Vázlata szerepelt 1938-ban a római egyházművészeti kiállításon. Felirata: „*Quis ut Deus*” (*Ki olyan, mint Isten*). Kórus feletti körablak. A templom hajójában elhelyezett üvegfestmények: *Szent József*, a „*Quis ut Deus*” oltár *Szűz Mária tiszteletére van*); *Szent István*; *ornamentális ablak*; *Boldog Gizella*, *Szent Gellért*, (*A kápolna Szent Imre tiszteletére van*), *Árpádházi Szent Margit*; *egy ornamentális ablak*; *Boldog Ilona* (*Szent Margit nevelője*);

Igen gazdag a növénydiszes tematika is: *1/Tisztaságos anya*, *2/Bölcsesség széke*, *3/Tiszteletes edény*, *4/Titkos értelmű rózsa*, *5/Elefántcsont-torony*, *6/Mennyországnak ajtaja*, *7/Hajnali szép csillag*, *8/Mennybe felvett királyné*; *10/Béke királynéja*, (*galamb olajággal*).

A leegyszerűsített körvonalakkal jellemzett alakok mégis karakteresek, a szélső személyek mindig a templom közepe felé fordulnak. Fontos, és ikonográfiai is különlegessé teszi az ornamentális díszű ablakokat a centrumban egy-egy veszprémi épület ábrázolása: a székesegyház és a Margit-rom, valamint a Veszprém városáról megemlékező feliratok.

A kivitelezésre a Kopp és Kovács céggel kötötték megállapodást, amely az antiküveg megmunkálásban a legkiválóbbak közé tartozott. A belső terek meghatározói lettek a Sztéhló-féle színes üvegablakok, és a kezdeti munkáktól kezdve elősegítették a spirituális elmélyülést. Miután elkészültek az üvegablakok, a kultúrpolitikai szituációnak

megfelelően elhallgatták őket, majd a szerencsétlen sorsú alkotóművész tragikus halála is befolyásolta, hogy néhány sor dicsérete nélkül maradt ez a veszprémi különleges színes üvegablak sor.

A Székesegyház ólmozott színes ablakainak részét képezi továbbá az 1910-es átépítéskor készült néhány ornamentális ablaktábla, készítette Walter Gida; továbbá a Perlaki József által 2010-ben Mindszenty József és Batthyány-Strattmann László emlékére készített szentélyablakpár.

7. Indokolás az értéktárba történő felvétel mellett:

A XX. század folyamán újraélesztett üvegfestés ugyanazon a stílusváltozáson ment keresztül, mint a festőművészet. Néhány igen jelentős művész mellett Árkayné Sztéhló Lili volt az, aki a középkor nemes szellemét a modern művészi követelmények teljes épségben tartásával a legjobban megközelíti.

Árkayné Sztéhló Lili (Bp. 1897 – 1959) a budapesti Országos Királyi Képzőiskolán kezdte meg tanulmányait, majd Bécsbe költözött, és 1922-ben hazatért Pestre. Római, párizsi tanulmányutak után apósának, a magyar építészet jelentős újító személyiségei közé tartozott Árkay Aladárnak ösztönzésére 1927-ben kezdett el üvegfestéssel foglalkozni. Számos egyéni és csoportos kiállítás után, nemzetközi díjakat is elérve, egyre inkább a színes üvegablak-festészet lett legfőbb területe. Indulására hatott a századforduló szecessziós, szimbolista szelleme, később egyre nagyobb szerepet játszottak műveiben részben a kubizmus, konstruktivizmus, expresszió, valamint, meghatározó jelleggel az ólomfoglatok szerepének kihangsúlyozottsága.

Megbízásra készített munkái Budapest mellett az ország számos területén jelentősek voltak. Több, mint húsz jelentős megbízás: székesfehérvári Szent István mauzóleum, komáromi plébánia templom, galyatetői katolikus templom, somogyhárshegyi templom, városligeti Jáki kápolna, MÁV kórház, Kútvolgyi kórház, pécsi belvárosi templom, a városmajori templom üvegablakai, stb. Mindezek között jelentős szerepet játszanak a veszprémi Szent Mihály székesegyház színes üvegablakai is.

8. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források):

Bibliográfia:

Fitz Péter: Kortárs magyar Művészeti Lexikon, Bp. 1999.

Keszthelyi Ferencné – Wehner Tibor: A magyar üvegművészet, Budapest, 2006.

Szűcs Endre: A megfestett fény (Geobook, 2005.)

Veress Kinga: Üveg az építészetben, 2001.

Ipar-művészet kiállítás (Varga Vera), 2001.

Magyar Krisztina: Az épületek része az üveg, 2002.

Dubai Krisztina: Üveghegyen innen és túl..., 2003.

Bogácsi Erzsébet: Tudjunk egymásra támaszkodni... 2003.

9. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe: -

III. MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális-dokumentációja

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés m) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek

- Gopcsa Katalin: A veszprémi székesegyház üvegablakai (tanulmány). In: Aedes jubilat. Tanulmányok a veszprémi székesegyház 1910. évi újraszentelésének tiszteletére. (szerk.: Karlinszky Balázs – Varga Tibor László.) Veszprém, 2011. (A veszprémi egyházmegye múltjából 23.) (129-139. o.)

- Mester Éva: A Veszprémi Szent Mihály-főszékesegyház üvegfestménye-együttese Sztehlo Lili színes üvegablakai (szakvélemény)

3. A javaslatban megadott adatok kezelésére, illetve a benyújtott teljes dokumentáció, - ideértve a csatolt dokumentumok, saját készítésű fényképek és filmek felhasználására is - vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

4. A nem saját készítésű dokumentumok szerepeltetése esetén az adott dokumentum tulajdonosának hozzájáruló nyilatkozata a szabad felhasználásról.

KÉPGALÉRIA

Üvegablakok a Szent Mihály-székesegyházban (Fotó: Jokesz Antal)

A főbejárat feletti (kórus) körablakok

A főoltár mögötti középső üvegablak

Szent Mihály alakja a főoltár mögötti üvegablakon

ISTENI SZOLGÁJA
MINDSZENTY JÓZSEF

BOLDOG
BATHYÁNY LÁSZLÓ

VESZPRÉM PÜSPÖKE
1944.

A SZEGÉNYEK ORVOSA

Mindszenty József és Batthyány-Strattmann László emlékére készített ablakpár részlete

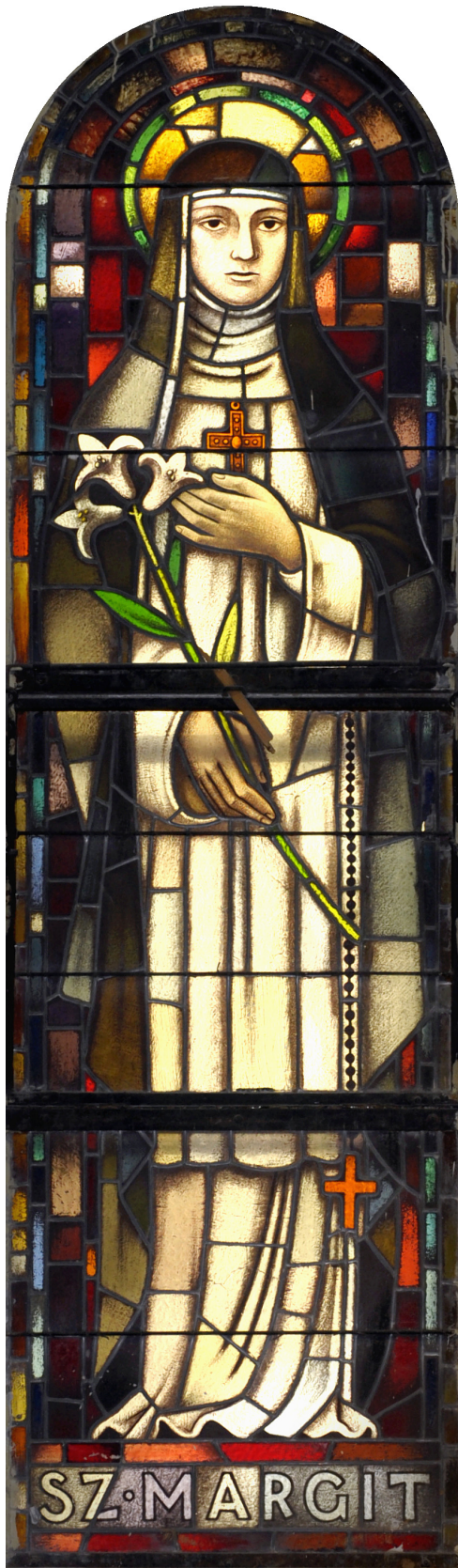
A gyóntatószék feletti üvegablakok

Boldog Gizella

Szent István

Szent Margit

Boldog Ilona

Szerzői jogi nyilatkozat

Alulírott Jokesz Antal fotóművész (elérhetőség: 8200 Veszprém, Ányos Pál u. 1-3. I/6.; mobil: +36-30-9474-115; e-mail: antal.jokesz@gmail.com), mint a települési értéktárba felvételre javasolt szakmai anyag fotódokumentációjának készítője hozzájárulok a Szent Mihály-székesegyház üvegablakairól készített fényképeim korlátozás nélküli, szabad felhasználásához.

Veszprém, 2022. 05. 11.

.....
Jokesz Antal